

DIPLOMAT

№ 05(030) 01-15 Aprel, Nisan 2006

İctimai-siyasi qəzet
Rojnama civakî û siyasî

Qiyməti
Hêjaye 20 qəpik

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
CƏNAB İLHAM ƏLİYEV AVROPA KOMİSSİYASININ
XARİCİ ƏLAQƏLƏR ÜZRƏ BAŞ DİREKTORUNUN
MÜAVİNİ FOKİON FOTİADİSİ QƏBUL ETMİŞDİR.**

**Armanca kurdan vê carê ji dil ê-
hikumeta yekgirtî dive bi rastî
hev bigire**

**ДАН СТАРТ ФОРМИРОВАНИЮ
ОБЪЕДИНЕННОГО
ПРАВИТЕЛЬСТВА КУРДИСТАНА**

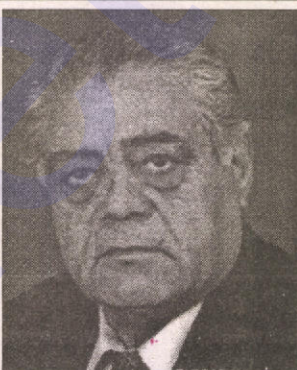

Qadir Moti

**NEDINE DIJMIN
KELBECERÊ**

Newar!... Hewar!... Gazî, hewar!...
Filla zeff kir, xan-man, diyar,
Hêsîr birin kal, pîr, jin, zar,
Nedne dijmin Kelbecerê!

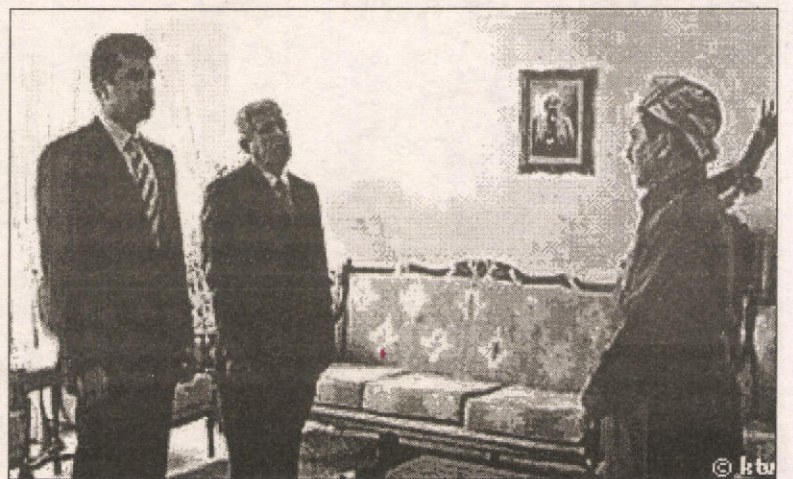
Səkkiz baş ailənin kiçik
evdə yaşaması çətin ol-
duğundan Xətai rayon İcra
Hakimiyyəti başçısı cənab
İbrahim Mehtiyevə müraci-
ət etdim ki, fərdi ev tikmək
üçün iki sot torpaq versin.
Şair, azərbaycan Yazıçılar
Birliyinin üzvü, 13-cü ki-
tabın müəllifi, Əmək Vete-
ranı Nəriman Əyyub torpaq
ala bilmədi. 'T ə ə s s ü f !

Nəriman Əyyub

Olmadı

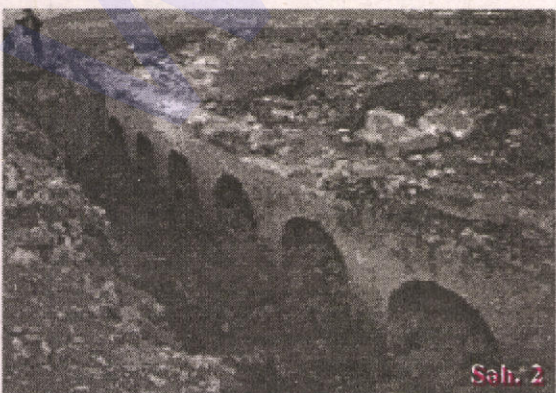
Ay eloğlu, namə yazdım adına.
Yaralı barmağa dərman olmadı.
Elimin oğlusan, düşsün yadına,
Bir koma yapmağa fərman olmadı,
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

26 марта Президент Курдистана Масуд Барзани офици-
ально поручил Нечирвану Барзани сформировать
объединенное правительство Курдистана. Как известно
вновь избранный Парламент Курдистана некоторое вре-
мя назад утвердил Нечирвана Барзани премьер-минист-
ром, а его первым замом был утвержден Омар Фатах -
руководитель администрации Сулеймании.

Səh. 8

**Li Amedê di encama
lêgerîna xezine de girikek
hezar salî derket holê**

Səh. 2

**XVI ƏSRDƏ KÜRDÜSTAN
VƏ KÜRD XALQININ VƏZİYYƏTİ
KÜRD XALQI VƏ KÜRDÜSTAN**

Beləliklə, həmin bölgü sistemi təkcə Diyarbəkire aid
olmadı. Van əyaləti də 37 ocaqlığa bölündü və sultan
sarayına tabe olan böyük hökmdarlığa ayrıldı. Bunlardan:
I. Heqari hökmdarlığı idi. Bu əmirlik 10 min nəfər
silahlı qüvvə saxlamalı və müharibə zamanı onu 50 mine
çatdırmalı idi.

II. Bidlis hökmdarlığı idi. O da öz hərbi qüvvəsini
Heqari əmirliyi kimi təşkil etməli idi.

III. Mahmudi hökmdarlığı idi. Bu əmirlik 6 min
nəfərdən ibarət silahlı qüvvə saxlamalı idi.

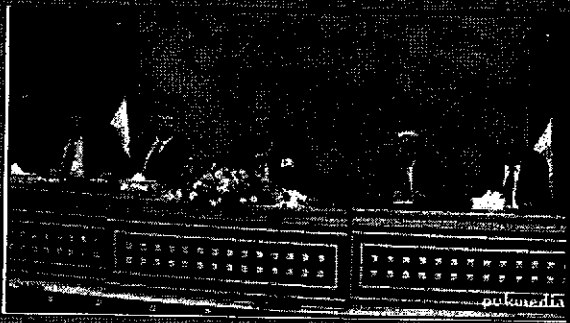
IV. Mahmudi əmirliyi ilə qonşu olan Pinyaniş
əmirliyi idi ki, onun da daimi qoşun qüvvəsi 6 min nəfər
olmalı idi (98, 302). Bundan başqa, Osmanlı ərazisinin
təhlükəsizliyini qorumaq məqsədilə bir neçə kürd tayfası
Azərbaycan sərhədlərinə göçürüldü.

Səh. 3

**Li Wêranşehrê eskerên
tirkan kurdan
têrorîze dikin**

Səh. 4

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Amedê di encama lêgerîna xezine de girîkek hezar salî derket holê

Hate diyar kirin kesên ku li derdora Farqînê li xezîne digerin, li ser rîya gundê Bosat a ser bi devera Farqîna Amedê li herema Rêya Sor, rastî girîkek hatine. Girîk, di encama xebatên kolandinê ku bi wesayîten kar hatine kirin derkete holê. Şaredarê Farqînê Fikret Kaya ragihand ku gundî bi kolandinê hesiyane û şaredarî agahdar kirine.

Kaya, da zanin ku dest bi lekolinê teklîdarî girîkê kirine û got ku girîk, 2 meh beriya niha ji aliye xeznegeran ve hatîye vekirin. Kaya da xuyakirin ku li derdora girîkê rastî gelek parçeyên cêran hatine. Kaya, anî ziman ku ji ber ku Farqîn cihê dîrokî ye, beriya niha ji gelek kesî ji wan re gotîye ku xiznevan li van deran digerin û zîrar didin deverên dîrokî.

'Farqîn dergûşa şaristanîyan e'

Kaya got: Girîkê ku hatîye dîtin, dişibe odeyê, 6 deriyê wê hene û texmîn dikin ku di dema Hêlenîzmê de wekî der û îbadetxanê hatîye bikaranîn. Kaya destnîşan kir ku ronikirîna wê yekê, di hêla aşkêrebûna dîroka Farqîn û Anatolîyayê de gelek girîng e. Kaya diyar kir ku wek Şaredariya Farqînê, bang ji hemu zaningeh, arkeolog û dîroknasan dikin û wiha dom kir: Em vî mirateya dîrokî derxînin ser rûyê erdê û bihiştîyarî nîşan bidin..

Li Şîrnexê 5 leşker hatin kûştin 9 leşker û 2 cerdevan jî birîndar bûn

Li gor agahiyên ku bi dest ketin, Artêşa Tirk duh di derengiya şevê de li herema cîyayê Gebarê opêrasyonêk li dar xist. Di opêrasyonê de, Serbazek Pîspor ê bi navê Mûrat Tûtal (Mersin), û leşkerên komando ên bi navê Mukremîn Başaran (Enqere), Adem Oglu (Ordu), Fatîh Erer (Sînop) û Umît Balkan (Kocaelî) jiyana xwe ji dest dan.

Di opêrasyona Artêşa Tirk a li Cîyayê Gebarê de, 5 leşker mirin û 9 leşker û 2 cerdevan bi giştî 11 kes jî birîndar bûn. Navên leşkerên ku mirin diyar bu. Hate ragihandin di nava leşkeran de yek serbaz e.

Di opêrasyonê de 9 leşker û 2 cerdevanên gundan jî birîndar bûn. Kesên birîndar, serê sibê bi helikopteran rakirin Nexweşxaneyê Leşkerî ya Amedê.

Hate ragihandin opêrasyon bi beşdarbûna firokeyan, bi awayekî berfireh berdewam dike.

Seddam Hisên dê ji bo enfalan û Helepçeyê mehkeme bibe

- Dîktatorê berê yê Îraqê Seddam Hisên dê wê carê ji bo tawanên xwe yê li hemerî miletê kurd û kampanyaya wî ya bi navê "enfal" û qetliama Helepçeyê bibe mehkeme kirin. Seddam Hisên di salên 80-yê de opêrasyonêka qirkirinê li hemerî kurdan pêkanî û zêdetirî 180 hezar kurd bêsêr û tune kir û sala 1988-ê jî li Helepçeyê bi gazên kîmyayî pênc hezar kurd da kûstin.

Digel Seddam Hisên xîzmê wî Elî Kîmyayî (Elî Hesen Mecîd), wezîrê berê yê parastinê Sîltan Haşim Ehmed û bîrpirsên bilind yê partiya Be'sê, Sabîr Ebdûlezîz, Husên Reşîd Tîkrîtî, Tahîr Mihemmed El-Anî û Ferah Cîbûrî jî dê bibe mehkeme kirin.

Serokkomarê Îraqê Celal Telebanî îro got berî ku hikmê dawîyê li Seddam Hisên bêt birin ew dê ji bo hemî tawanên xwe mehkeme bibe. Hinek ereb dixwazin her ji niha ve Seddam Hisên îdam bikin bîyê ko ew ji bo qetliamen li hemerî kurdan mehkeme bibe.

Sêzgîn Tanrikûlû dibêje polisê tirkên îşkenceyê li bincavkiriyan dike

- Li ser buyêrên ko li Amedê destpê kirin û li heremê belav bûn îro Baroya Amedê daxuyaniyek belav kir. Baro di daxuyaniya xwe de dibêje di bin cavan de li girtîyan îşkence tê kirin û li parezerên wan jî tîda û neheqî tê kirin. Serokê Baroya Amedê Sêzgîn Tanrikûlû li ser buyêrên ko li Amedê qewimînê îro li nava Baroya Amedê daxuyaniyek belav kir û got kuştina 6 kesî, ya bi gullebarankirine, bi tu şeweyî naye pejirandin.

Tanrikûlû da xûya kirin ko hêzên emnî, wek neyaran li van mirovan bincavkirî dinihêre û bi wî awayî li gel wan muamelê kirîye.

Behîqûqîya polîsan

Sêzgîn Tanrikûlû diyar kir ko parezeran jî, ji tadahiya hêzên emnî nesibê xwe wergirtine û weha got:

- Herweha, bi şeweyekê nemirovane û diji hiqûqê, li parezeran jî, dişa zîlm û neheqî hatîye kirin. Ev yek nehiqûqî ye û tu heq û hiqûqê polisêkî tune ko li diji parezeran bi wî şiklî tevbigere.

Tanrikûlû, di dawîya daxuyaniya xwe de diyar kir ko dewleta tirk dixwaze, bi van buyêran yasaya nu ya "têrorê" derbixe û carek din vegerê salên 1990-ê.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

Li Wêransehrê eskerên tirkên kurdan terorîze dikin.

XVI ƏSRDƏ KÜRDÜSTAN VƏ KÜRD XALQININ VƏZİYYƏTİ KÜRD XALQI VƏ KÜRDÜSTAN

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Beləliklə, həmin bölgü sistemi təkcə Diyarbəkire aid olmadı. Van əyaləti də 37 ocaqlığa bölündü və sultan sarayına tabe olan böyük hökmdarlığa ayrıldı. Bunlardan:

I. Heqari hökmdarlığı idi. Bu əmirlik 10 min nəfər silahlı qüvvə saxlamalı və müharibə zamanı onu 50 minə çatdırmalı idi.

II. Bidlis hökmdarlığı idi. O da öz hərbi qüvvəsini Heqari əmirliyi kimi təşkil etməli idi.

III. Mahmudi hökmdarlığı idi. Bu əmirlik 6 min nəfərdən ibarət silahlı qüvvə saxlamalı idi.

IV. Mahmudi əmirliyi ilə qonşu olan Pinyanış əmirliyi idi ki, onun da daimi qoşun qüvvəsi 6 min nəfər olmalı idi (98, 302). Bundan başqa, Osmanlı ərazisinin təhlükəsizliyini qorumaq məqsədilə bir neçə kürd tayfası Azərbaycan sərhədlərinə göçürüldü. P.I. Avreyanov yazır ki, bu tayfalar öz sıralarından inzibati məmurlar təşkil edib və Osmanlı dövlətinə xidmət etmək şərtlə həmişəlik olaraq vergi verməkdən azad edildilər (9, 2-3). Övliya Çələbi yazır ki, yuxarıda göstərilən bu bölgüdən sonra səfəvilər dövlətində yalnız Qotur, Piredüzi, Cülani və Dünbili əmirlikləri qalmışdı (48). "İslam ensiklopediyası"nda isə Səfəvilər dövlətində təkcə Kirmanşah kürdlərinin qaldığı göstərilir (132, 1207). Bununla da Kürdüstanın işğal edilməsi və onun birinci dəfə Osmanlı-İran dövlətləri arasında bölünməsi işi qurtardı. Kürdüstanda gedən bu müharibədə başda Məhəmməd paşa olmaqla, dörd Osmanlı paşası və o zaman Şərq ölkələri üçün həyati əhəmiyyəti olan çoxlu top, tüfəng və təxminən 42 min türk əskəri iştirak etmişdir. Əhməd Rasimin yazdığına görə 1516-cı ildə vəzir Əzəm Sənan paşanın 40 min nəfərlik qoşunu da Diyarbəkire gəlmişdi (53, 273). Qızılbaşlara qarşı vuruşmada müxtəlif kürd əmirlərindən başqa Mövlana İdris və oğlu Əbu-Müvəhib başda olmaqla bir çox kürd əmirləri və təxminən 35 min nəfərdən artıq kürd döyüşçüsü iştirak edirdi.

Kürdüstanın bölünməsi uğrunda gedən bu müharibədə Səfəvilər dövləti tərəfindən Qara xan Ustaclu və onun qardaşları Ulaş bəy, Süleyman xan və Əvəz bəy iştirak edirdilər. Qızılbaş döyüşçülərinin sayı haqqında əlimizdə düzgün məlumat yoxdur. Tədqiqatçıların yazdığına görə bu müharibənin gedişində çoxlu kürd öldürülmüşdü.

Göstərilən faktlardan məlum olar ki, kürd döyüşçülərinin qırılmasının bir səbəbi də Osmanlı qoşunlarının odlu silahları yaxşı idarə etmələri, hərbi qaydaların yaxşı bilmələri, sərəncamlarında olan kürdlərin ən ağır vuruşmalara göndərilmələrindən ibarət olmuşdur.

Nəhayət, Kürdüstan vuruşmalarında Osmanlı hökumətinin silahlı qüvvəsi və Səfəvilər dövlətindən narazı olan kürd əmirlərinin fəal iştirakı nəticəsində I Sultan Səlimin qələbəsi ilə qurtardı.

"Münşaat səlätin" dəki məlumata görə, həmin qələbə münasibəti ilə Biqli Məhəmməd paşa, I Sultan Səlim xana məktubla bərabər Qara xanın başını da göndərmişdi. O, məktubda qeyd edirdi ki: "Kürdüstan bəyləri ilə yekdil olub, düşməne qalib gəldik, budur bir qrup döyüşçü ilə Qara xanın başı qulluğunuzla göndərilir, ümid edirik ki, həmişə düşmənlərin başı sizin ləkədkubunuzla olacaqdır" (98, 418-419).

I Sultan Səlim Diyarbəkiri əyalətinə

mərkəz təyin edərək ayrıca Kürdüstan ordusu yaratdı. Ordunun rəhbərliyi, əyalət və vilayətlərin bəylərbəyi vəzifəsini Osmanlı paşalarına verildi. Bu paşalar kürdlər qarşısında qeyri-məhdud hüquqa malik idilər. Osmanlı hökumətinin bu qələbəsi Kürdüstanın rəsmi bölünməsinin və kürd xalqının ağır vuruşmalarla üz-üzə gəlməsinin əsasını qoydu. Kürdüstan uzun

"Şərəfnamə" dəki məlumata görə həmin dövrdə 20 nəfərdən artıq kürd əmiri Mövlana İdrisin vasitəsilə I Sultan Səlim xana məktub göndərüb, ona tabe olduqlarını bildirdilər (76, 416). Bundan başqa, sultan hökuməti bəzi kürd əmirlərinə pul və vəzifə vəd etməklə onları öz tərəfinə cəlb etdi.

zaman davam edən Osmanlı-İran müharibələrinin meydanına çevrildi. Kürd əmirləri ilə I Sultan Səlim arasında bağlanan müqavilə Sultan Süleyman Qazi zamanında (1519-20-1566) tamamilə unuduldu. Daxili müstəqillik hüququna malik olan kürd əmirləri bir-birinin ardınca irsi hüquqlarından məhrum oldular. Kürd xalqı Osmanlı zadəganları üçün ağır vergi mükəlləfiyyəti daşımalı idilər. Osmanlı-İran müdaxiləsi ilə əlaqədar olaraq XVI əsrdə kürd tayfaları arasındakı daxili vuruşmalar da kücləndi.

Kürdüstanda ağalığ edən Osmanlı paşaları kürd tayfalarını bir-birinə qarşı qoymaq üçün müxtəlif yollardan istifadə edirdilər. Beləliklə də onlar qardaş bir xalqın arasında nifaq salırdılar. Məsələn, 1586-cı ildə vəzir Fərhad paşa Dünbili tayfası ilə Mahmudi tayfası arasında qəsdən vuruşma saldı. Bidlisi yazır ki: "Həmin vuruşma nəticəsində 80 nəfərdən çox kürd öldürüldü (76, 316-317). Dünbili tayfasının başçısı Nəzər bəy də bu vuruşmada öldürüldü. Onun qardaşı Qılnc bəy isə bu məsələ ilə əlaqədar şikayət etdisə də, bir nəticə hasil olmadı. Bidlisi göstərir ki: "Şikayətə baxılan zaman mən də iştirak edirdim. Fərhad paşa məsələni ört-basdır etmək üçün onları barışdırdı" (76, 317).

Ümumiyyətlə, Kürdüstanın birinci dəfə bölünməsindən (1514) sonra kürd xalqının tarixində bu cür hadisələr adi bir şəkildə alınırdı. Həm Osmanlı, həm də Səfəvi dövlətinin kürd xalqına qarşı mənfi siyasətləri sonralar da Osmanlı sultanları və İran şahları tərəfindən davam etdirilirdi. Ona görə də XVI əsrin əvvəllərindən başlayan həmin siyasət kürd tayfa başçılarını müstəqillik hüququ uğrunda ehtəsiz mübarizəyə qaldırdı ki, o mübarizə uzun illər davam etdi.

SƏFƏVİLƏRİN KÜRD XALQINA MÜNASİBƏTİ

XVI əsrin başlanğıcında Kürdüstanla qonşu olan İran ölkəsində ictimai-siyasi və iqtisadi vəziyyət son dərəcə gərgin idi. Ölkə bir neçə xırda feodallıqlara bölünmüşdü. Bu feodallıqlar arasında baş verən daxili müharibələr nəinki təkcə ölkənin siyasi birləşməsinə mane olurdu, eyni zamanda ölkə daxilindəki əlaqəni də

çətinləşdirir və ticarətin inkişafını ləngidirdi. Daxili feodal müharibələri nəticəsində şəhər və kəndlər qarət edilir, əhali var-yoxdan çıxırdı. Beləliklə də şəhər və kənd zəhmətkeşlərinin güzəranı daha da çətinləşir və Ağqoyunlu hakimiyyətinə qarşı ümumi narazılıq artırıldı. Həmin dövrdə Ağqoyunlu hökuməti bu vəziyyətə son qoymağa qadir

deyildi, çünki o hakimiyyətdən yalnız quru ad qalmışdı. Beləliklə, XVI əsrin lap əvvəllərində ölkəni siyasi cəhətdən birləşdirmək, vahid mərkəzləşmiş dövlət yaratmaq işi tarixi bir zərurət kimi qarşıda dururdu. Məhz belə bir çətin dövrdə I Şah İsmayıl Səfəvi Azərbaycanda yeni dövlət yaratmaq təşəbbüsünə düşdü. O, ata tərəfindən özünü Əli nəslə və şiələrin rəhbərləri, ana tərəfindən isə Ağqoyunlu sülaləsinin həqiqi varisi hesab edirdi. I Şah İsmayıl yeni hakimiyyət yaratmaq uğrunda mübarizəyə başlayaraq 1499-cü ildə öz tərəfdarları ilə birlikdə Ərdəbil şəhərinə gəldi. Bir il sonra 7 min nəfər müridin köməyi ilə Şirvanşah Fərrux Yəssəri məğlub etdi. Həmin ildə Şah İsmayıl şiddətli vuruşmadan sonra Bakını da özünə tabe edə bildi. O, Şərrur kəndində baş verən müharibədə Ağqoyunlu Əlvənd Mirzəni məğlub edib çoxlu sərvət: at iltisı, mal-qara ələ keçirdi. Həmin vuruşmada məğlub olan Əlvənd Mirzə Ərzincana qaçdı. 1501-ci ildə Şah İsmayıl Səfəvi Təbrizə daxil olub təntənəli surətdə özünü şah elan etdi.

Beləliklə də, Azərbaycanda Səfəvilər dövləti yarandı. Bu dövlət dərhal şiə məzhəbini rəsmi dövlət dini elan etdi və bu haqda şah tərəfindən (112, 34) fərman verildi. I Şah İsmayıl Səfəvinin hakimiyyətə keçməsinə ona yardım edən türk dilli Ustalu, Şamlu, Rumlu, Təkəlu, Zülqədər, Əfşar və Qacar tayfaları Qızılbaş ordusunu təşkil etdilər. Onlar şahın bütün işğallarında iştirak edib, alınan vilayətlərin başçısı təyin olurdular. I Şah İsmayıl tərəfindən əsas qoyulan Qızılbaş ordusunun əsas qüvvəsini ox, kaman, qılnc, nizə, təbəzzin və qalxanla silahlanmış piyada və çoxlu süvari qoşun təşkil edirdi.

Beləliklə, I Şah İsmayıl Səfəvi öz hakimiyyəti dövründə Azərbaycan və İranda vahid mərkəzləşmiş dövlət yaratmaq üçün böyük hərbi ordudan və Səfəvilərin müridlərindən istifadə etmişdir. Bidlisi yazır ki: "Şahın şöhrət və şücaətini eşidən şiələr Suriyadan, Türkiyədən və Kürdüstandan gələrək, Səfəvilərin bayrağı altında birləşdilər" (76, 69). I Şah İsmayıl Səfəvi hərbi və mənəvi cəhətdə silahlanmış bu böyük qüvvəyə istinad edərək, 1502-ci ildə Həmədan yaxınlığında baş verən

müharibədə Ağqoyunlu Sultan Muradı da məğlub etdi. Mənbələrdəki məlumata görə həmin vuruşmada Ağqoyunlulardan 10 min nəfər öldürülmüş və çoxlu əsir alınmışdı (59, 68; 113, 83).

1510-cü ildə I Şah İsmayıl özbək Şeybani xanla (ona Şeybani xan da deyilir) apardığı müharibədə onu məğlub edib, Xorasan əyaləti ilə birlikdə Mərv, Bəlx və Herat şəhərlərini də ələ keçirdi.

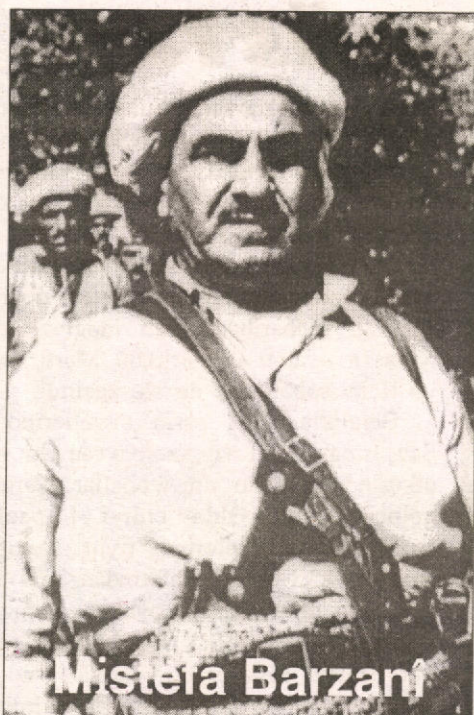
Beləliklə, XVI əsrin əvvəllərində I Şah İsmayıl Səfəvi Azərbaycan və İran ölkəsində olan bir sıra feodallar üzərində qələbə çaldı. Əldə etdiyi torpaqları Qızılbaş sərkərdələrinə tiyul şəklində tapşırırdı. XVI əsrin ortalarından Səfəvilər dövlətinə tabe olan 74 əyalət və vilayət əmirliklərindən 60 nəfəri azərbaycanlı idi. I Şah İsmayıl 1504-cü ildə Osmanlı sultanı II Bayezidə məktub yazıb tələb edirdi ki, Osmanlı vilayətlərindən Ərdəbilə ziyarətə gələn səfəvi sülaləsinin müridlərinə toxunmasınlar və onların ziyarətə gəlmələrinə mane olmasınlar. Bu barədə "Münşaat Səlätin" də belə deyilir: "Sultan Bayezid I Şah İsmayılın cavab olaraq bildirdi ki, Ərdəbilə gəlmək istəyən bir çox zəvvarın məqsədi ziyarətə gəlmək deyil, əskərlik xidmətindən qaçmaqdır. Əgər onların Azərbaycana gəlməsi müvəqqəti olarsa, buna heç kəs mane olmaz" (98, 345-346). I Şah İsmayıl Sultan Bayezid arasındakı bu məktublaşma gələcəkdə baş verən böyük müharibələr və dini toqquşmalar üçün müqəddimə oldu. Osmanlı ölkəsində olan şiələr I Şah İsmayılın bu təşəbbüsündən ruhlanıb sultan hakimiyyətinə qarşı üsyan qaldırdılar.

Şah öz şiə tərəfdarlarını Azərbaycana gətirmək məqsədilə Nureli xəlifə Rumlunu o mahala göndərdi. Xəlifə Qara Hasar rayonuna çatan zaman Osmanlı hökumətinə qarşı üsyan edən şiələrdən 4 min nəfər atlı öz ailələri ilə birlikdə onunla birləşdi (59, 135). Xəlifə qayıdarkən bir sıra kürd vilayətlərini, o cümlədən Ərzincanı, Məlatiyyə, Xənc və sairəni qarət etdi (59, 135). Həmin tarixdən etibarən, yeni 1506-cı ildə şah öz istilalarını Azərbaycan və İran torpağından xaricə yönəltdi. O, Kürdüstan, Ermənistan, Gürcüstan və İraq-Ərəb ölkələrini də işğal etməyə hazırlaşdı. Şah ilk dəfə olaraq Kürdüstanı istila etməyə başladı, çünki Ağqoyunlular tərəfindən işğal edilmiş bir sıra kürd vilayətlərini o, özünün həqiqi ərazisi hesab edirdi.

Kürd vilayətlərinin Qızılbaşlar tərəfindən qarət edilməsi kürd xalqının ümid gözələdiyi Səfəvilər dövlətinin ilk zərbəsi oldu. Bundan sonra Şah İsmayıl Səfəvi kürd əmirliklərini bir-birinin ardınca istila edib Qızılbaş sərkərdələrinə tapşırırdı (76, 124-407). Mənbələrdəki məlumata görə o, hakimiyyətinin ilk vaxtlarında (1500-1510-cu illərdə) bir sıra istilalarla məşğul olmuş və 5 böyük müharibələrdə qalib gəlmişdir (75, 8). Həmin dövrdə Şah İsmayıl Azərbaycan və İran ölkəsindən başqa, Kürdüstanın çox hissəsini və Bağdadı da işğal etmişdir (92, 392). I Şah İsmayıl Səfəvinin bu siyasətindən kürd xalqı başqa xalqlara nisbətən daha çox zərər görmüşdür.

(Ardı növbəti saylarımızda)

T e b e

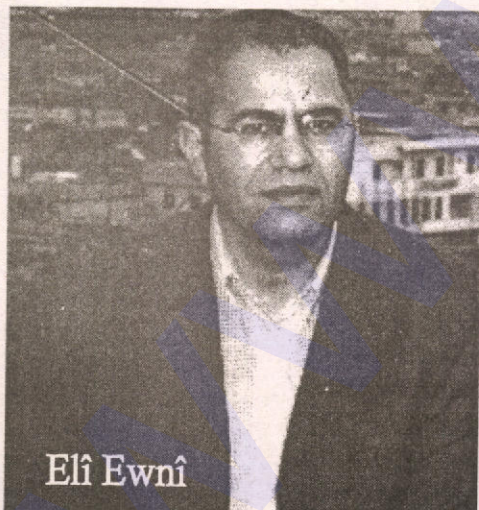
Mistefa Barzanî

Wedê min dibistana navînda dixwend, nizanibû kurd kîne, Kurdistan çîye. Lê, carnar em-zarok dibûne rûberê wan peyivandinan, kîjan, ku mezinên me: "Wey lê ez heyrana te mîrxasî bûma, wey lê ez qurbana wê mawîzera te bûma", digotin û ji rojnâme wêneyê camêrekî bi çek derdixistin, dikirine çarçivê lî dîwarê mala xweda darda dikirin, hinekan jî datîni ser pêşxûna xwe.

Nêzikî xitimkirina dibistanê ez hê pê hesiyam, wekî ewa wêne, wênê rêberê şoreşa çekdarîyê, yên kurdên Kurdistanê başûr, yê Melle Mistefa Barzanîye. Ji wê rojê jî qewm-pismaman gellekan navê ewladên xwe Barzanî danîn, ewa tore hetanî roja îroyîn navbera me-kurdên Yekîtiya Sovêta berêda hê didome.

Raste, em çiqasî bêjin, dûrî Kurdistanê û dûrî şoreş, serîhildan û berxwedana wê bûn. Welat bona me bibû çikî destnegîhîştî û me qet xewna şevanda nedianî bir-fikir û hişê xwe, wekî emê bikaribin, Welêt bibînin, pîyên meyê li axa Weten bikeve.

Gellek-gellek dê-bavên me, kalik û

Elî Ewnî

pîrikên me bi nalîn, ax, of û bi êş hesreta Welêt bi xwera birine dunya heqq, nêt û armanca wana çavan û dilanda ma, ne Kurdistan dîtin, ne jî pîyên wana ser axa Welêt ket.

Armanca hemû mirovan ewe, here Hec, bibe xwedanê Îman-Quranê. Lê, ez çiqasî tijî emir dibûm, çiqasî xerîbî, zelûlî, çiqasî hesret û derdê bê Welatîyê didît,

ewqasî nêtek noqî dilê min dibû. Mîj Kurdistan ji xwera qible, ziyaret dihesiband. Pêwîstbû, ez qibla xwe bibînim, herime ziyaretgeha xwe. Zindî dîtina rêber ji minra li hev nehat, mîyaser nebû, çî dibû, bila bibûya, qet nebe merzelê wî bibînim, ji xwellîya ser gorra wî hildim, mînanî teberrikekê ji ser welatanra derbazkim, bîname Azerbaycanê, nava kurdên virada parevekim.

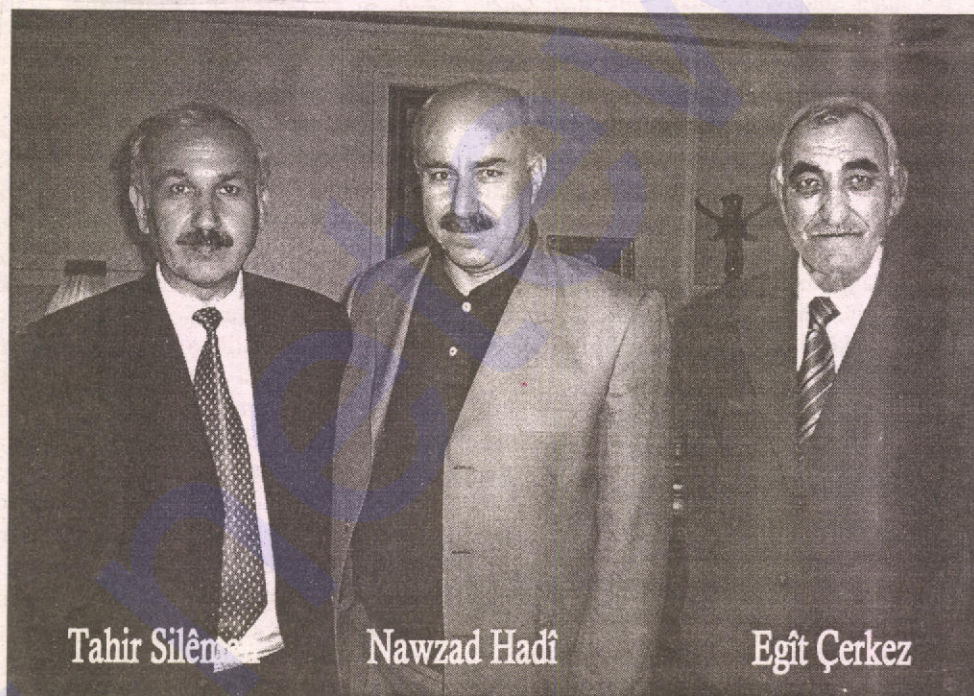
Emir dibuhurî, îtbara jîyanê bere-bere kêmbû, pîkî min li vê dunya neheq, yek li dunya heqq bû. Min dest-pîyên xwe da ser hev, zivistana meha kanûnê, sala 2005-a ji mal derketim. Ji heval-hogiran gellekan digotin, "Zivistane, sêre, vê sur-seqemêda qet teyir-teva ji hêllîna xwe dernakeve, sebira xwe bîne, bila bahar bê, paşê here". Daw-nedan, min, "Eva serîye, eva oxire", got bi hevalê hêja, Tahir Silêmanva teyayî derketime ser oxirê. Berê min berbi Welêt ketibû. Ji Xwedêda aloşek, coşeke bêhesab li min peyda bibû. Tê qey bêjî, xortekî çardeh salîme, bi sehetanva ser rêyên nenas, hîvîya avtobûsan disekinîm, bi sehetanva rê

"S çêgo naçînayêstîya Rodîna?" (Welat ji çî dest pê dibe?) Ez xwe-xwe difikirim, Welat ji tixûb dest pê dibe. Gotî, tixûb û ziman hebe, esse, Welat jî

Ednan

dibe. Gava pire gîhîste dawîyê min fessal gava xwene ewlîn avîte ser axa Welêt, çirikekê rawestîyam, herdu çokê xwe danî ser axê, xareve hatim, sê caran ew axa

Tahir Silêman

Nawzad Hadî

Egîr Çerkez

diçûm ne diqerisîm, ne dicemidîm, ne aciz dibûm, ne jî diwestîyam. Gav bi gav, mêtir bi mêtir çiqasî nêzikî axa Kurdistanê dibûm, tirpe-tirpa dilê min ewqasî zêde dibû, carnar dengê lîxistina dilê xwe min bi xwe dibîhîst.

Belê, eva jî pira cemê Habûrê, kîjan, ku tixûbê dewleta Tirkîyê û Kurdistanê bi hevdu girêdida. Navenda pirêda min avto da rawestandî, jê peya bûm, hej kete gewdê min, ricafekê ez hingavtim, dilê min hejîya, porê serê min mînanî dirika bîz-bîzî bû. Ya Rebbî! Gelo, eva xewne, yanî bi rastîye?!

Min serê xwe tewand, li jêrê, cemê Habûrê nihêrî. Ava wê parîkî şêllû, ker-lal, bê deng, bê hes diherikî. Min usa zanibû cem bi qest-qerez ker-lal dikişê, naxwaze, wekî bi guşê-guşê, bi xuşê-xuşê xwe ruhê şehîdên Kurdistanê nereketke, tê qey bêjî, mînanî dayikekê ser hellekana şehîdan ker-lal, dilê xweda dibilîne, digêrîne, dilorîne.

Em ji navenda pirê hetanî xelazbûna pirê, alîyê Kurdistanêda hêdî-hêdî meşîyan. Şev sehetî sisîya bû. Nizanim çima, vê şevê straneke rûsan kete bîra min

hesretî ramûsa. Wedê min serê xwe bilind kir, pêşberî xwe dewrîya (post) pêşmergan ber çavê min ket. Ser avahîya dewrîyê ala Kurdistanê dimilmilî. Evê axa hesretî, ala pîroz germayîk xiste laşê min, ji minra hetebîk anî. Ne hetanî naha min hertîm ala gelên ji me der dîtibû, binê wê alêda jîyan kiribû. Lê, naha ala kurd û Kurdistanê ser serê min mînanî lehengekî, egîtekî sekinibû.

Qet min xwe jî nizanibû, çima gerdûn dora serê min çû-hat, dilê min tijî bû, du dilop hêşir ji çavên min, ser dêmên minda şiqitîn, xwera "şiverê" vekirin. Kel kete qirika min. Hevalê Tahir ez evê rewşêda dîtîne, ber dilê minda hat, kete millê min û got: "Cara ewlîn hatîne ez jî bê hemadê xwe ketibûme vê rewşê. Em herine Welêt, çend rojan ser axa wê bigerin hemû derd-kul, êş, jana teyê xwe-xwe bibuhure, hewa Welatê yê "Nexwaşîya" te dermanke, birîne teyê xwe-xwe bicebire".

Em hêdî-hêdî berbi dewrîya pêşmergan çûn. Ber derge pêşmergekî em

pêşwazî kir û bi tirkî got: "Xoş kêldîniz", bona rûniştinê çî nîşanî me kir. Em rûniştin û me got, wekî em kurdin, ji Azerbaycanê hatine. Pêşmerge zef şa bû, "Ser seran, ser çavan, bi xêr hatine", got û mera çayê da anînê.

Ez zûr bibûm, li avayê dewrîyê, wênê dîwêrda mêze dikir, usa bizanibe, ketime dunya çirokan. Belê, wêneyê dîwêrda ew wênebû, wêneyê çil-pêncî sala pêsta dîtibû, ew wêneyabû, wêneyê Barzanîyê nemirbû.

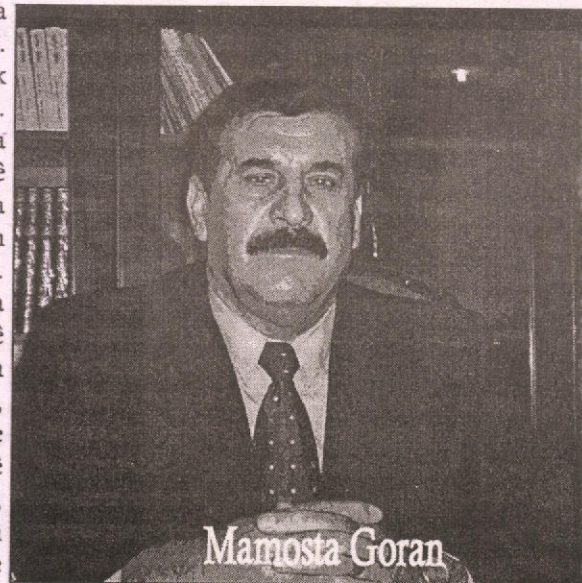
Mamoste Tahir ez bi pêşmerge dame naskirin û got, "Hevalê min roman nivîsîyê kurd Egîr Çerkez Bêkene, ez jî sernivîskarê rojnâme "Dîplomat" Tahir Silêmanim. Sala par hev dîtina min û serok Mesud Barzanî bûye. Pêşmerge bi rewşêke xwaş got, ku kek Tahir, me tu ji bîr nekirîye, tê bîra min, sala bihurî min kek Hemîdva teyayî tu verêkirî. Hûn bi xêr hatine Welatê xwe. Hûnê vê şevê kuda herin? Me bersîv dayê, wekî serokê LEQ-a heyştî birêz Elî Ewnî benda meye.

Serokê wê dewrîyê Rêber (mayor bû) em bi avtoya xwene "Nissan" ji Îbrahîm Xelîl anîne bajarê Zaxoyê, mala Elî Ewnî. Nenihere şev sehet nêzikî çara dibû, Elî Ewnî bi rewşêke geş em pêşwazî kirin. Elî xortekî bejin bilind, devbikenbû. Xeberdanêva wî lezî dihate kifşê, xortekî hêja û zanaye.

Wê şevê kek Elî nehîşt, em herine mêvanxanê, mala xweda kirine mêvan. Sibe ron bû, me taştê kir. Kek Elî em bi xwera birine navenda bîroya partîyê. Em bi dehanva nûnerên partîyênva dane nas kirin.

Daxwazîya me ewa bû, wekî em herine Hewlêrê. Camêrê Elî Ewnî dîsa mêvanhezîya xwe da kifşê, bona çûyîne destûr neda, hetanî xwarina navrojê em xayîkirin.

Wedê xwarina navrojê em anîne xwarinxaneke taybet. Me bi çavên xwe bawer nekir. Ya Rebbî! Eva çî mêvandarîye! Devî-devî sî-çil gire-girê bajarê

Mamosta Goran

Zaxoyê dora pêşxûna rûniştibûn. Ser pêşxûna çî tunebû! Neh-deh lewin xurekê reng-rengî, rez, fêkî û çerez. Destên min, mane rûyê minda.

rrrikk

Piştî xwarinê, kek Elî Ewnî: "Seyyara wê amadeye", got. Gava em derketine derva, bi rastî jî avtoya "Mêrsêdês" sekinîbû, avtoajo em çavra dikir. Me xatirê xwe ji hemûyan xwast û berbi Hewlêrê-paytexta Kurdistanê rêketin.

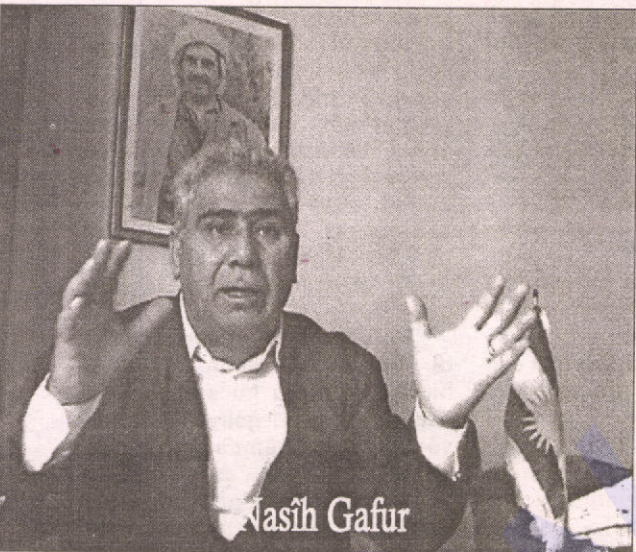
Em gîhîştinê tariyê erd hilçinîbû. Berî hatina me parêzgehê Hewlêrê kek Nûzet Hadî haji me hebû. Li mêvanxana "Şaraton"-ê bona me cî amade kiribûn.

Xebatkarê kek Nûzet, kek Hemze benda mebû. Wî em pêşwazî kir, cîyê mayîna me nîşanî me da, peyra em birine xwarinê.

Piştî şivê kek Hemze xatirê xwe xast, çûnê got, wekî rehetîya xwe bibînin, programa xwe amadekin, emê sibê zû we ziyaretkin.

Em pir mandî (westiyabûn) bibûn, gava ji pêşwazîxanê (rêşepsîonê) mera tîlêfon vekirin, em hişyar bûn. Ez rabûm, dest avîte destika tîlêfonê, bersîv dane me, kek Hemze hîvîya meye.

Vê gavê min rodera mêvanxanê vekir, cî-warbûna paytexta Kurdistanê, bajarê Hewlêrê nihêrî. Bajar rasteke zef fireda cî-war bibû. Xan-manê bilind ber çavan nediket, hêşinayî lê kêmbû, ser hemû avayên yek qatî

teystên "Satalayît"-ê hebûn. Mal hemû bi hevva zelliqîbûn, kolanên teng navhevda bûn. Ser avayîkî çîye, kêrêmît tunebû, hemû bi sêmentê hatibû avakirin.

Em daketine jêrê, kek Hemzeva tevayî taştê kir. Ewî got, ku parêzgehê bajêr kek Nûzet me çavra dike. Demekê şûnda em çûne wura. Kek Nûzet bi mêvanhezîke mezin em pejirandin, em dane rûniştandinê, xwe jî tanga meda rûnişt, rewşa kurdên Sovêta berê pirsî, daxwaziya ne hînbû, hatina mera gellekî cêfxwaş bû. Cîyê pêwîstra perwada xwe da, bona çûyîna Barzan, ziyaret kirina gorên Rêbazê gelê kurd Melle Mîstefa Barzanîyê nemir û drîs Barzanîyê timê zindî nera avto veqetand.

Nava çend rojanda serokê parlamênta Kurdistanê kek Ednan Muftî, Serkarê firaksîona partîyê kek Nâsîh,

serkarê qanûnname parlamêntê kek Şîrvan, Wezîrê rewşenbîran kek Samî Şoreş, Wezîrê werzêşê kek Cewdet, serkarê Elaqet Mamoste Goran, ji Encûmanên Wezîran doktor Nûrî, Elaqetîya bîroya PDK li Selaheddîne kek Îbrahîm, serkarê Yekîtîya nivîskarên Kurdistanê, serkarê rojnamevanan, rêberên stûdîya tîlêvîzîonên "Kurdistan" tv-ê û "Zagros" tv-ê, wezîrê tenduristîyê û yên mayî bi me hevdiştin pêşta anîn.

Xebatkarê çapxana (weşenîka) Hewlêrê Şakir, Sedî, Ebas, Mehmed, Ejîn Ebdille rêz û rûmeteke mezin ji mera danîn. Kek Ebas em birine kampa Maxmûrê. Kampêda ji deh hezara zêdetir kurdên penaber dijîn.

Ez dixwazim bi destî rojname "Dîplomat"-ê qayîlbûna xwe bidime wezîrê rewşenbîran kek Samî Şoreş. Bi alîkarîya wî pirtûka mine ser navê "Çima" û pirtûka V.F. Mînorskî "Kurd" bi zimanê kurdî kîjanku Tahirê Silêman amade kiribû, bi 750 tirajîva cara duyemîn hate çapkirin û nava kurdên her çar parçê Kurdistanêda hate parevekirin.

Cîyê, ez bêjim, wekî berpîrsîyarê lejna navça mamostayan ya PDK-ê kek Heval Rehman, qet em tenê nehiştin, du rojan carekê serî dida me, bona rehetîya me çî ji dêsta dihat, ewa nedihêwişand, mîyaser dikir.

Çawa min jorê gotibû, parêzgehê Hewlêrê kek Nûzet Hadî "Cîp"-ek dabû me. Avtoajoyê wê pêşmerge Rêber xortekî cîwanbû, hê nezewicî bû. Ewî em zef rehet birine Barzan. Rêwîtiya me ji bajarê Hewlêr-Selaheddîne destpêkir, ji bajarê Şeqlewa, deşta Herîrî derbaz bû, bi çend fitilan, hevraz-berjêranra buhurî, hat derketê geliyê Elî begê. Pêwîste, mirov hinekî ser dîdem û rewşa wî gellîyîda raweste.

Gava serê xwe bilind dikî li bilindaya çîya dinîhêrî, ew dimîne kumê mirov ji serî bikeve. Usa bizanibe, serê çîya bi erşê esmînva zelliqîye. Bi çend fitilan dadikevî binê gellî, fitileke tengda me seyyara xwe da rawestandin, jê peya bûn. Herdu aliyê gellî zindarne pir gewre-mezin bûn. Navbera herdu alîyanra avbezeke xwaş kifş dikir, ji xulle-xul, xuşe-xuşa avbezê guhên mirov dihat xitimandin. Av, devî-devî deh-panzdeh mêtira bilincîda hildişiya. Ser fitila rê, ser hesinekî ber, him alfabêya erebî, him jî bi ya latînî, lê îngîlîsî "Galîyê Alîbagê" hatibû nivîsarê.

Gellîda rêya here baş hatîye çêkirin, ewa rêya mînanî mara xaro-marî gellîra dibuhure, berbi gund û bajarên dinê diçe. Em ji gellî buhurîn, êpêcekî rê qevz kir, newala Mêrgesorê destpêkir, cemê Rêzanê hate kifşê.

Bi gilîkî min mînanî mirovê birçî, çavçillî, zur bibûm li deşt, bajonên wan deveran, herêman dinîhêrî, bi deşt bajonên aliyê meva berhemberî hevdu dikir. Nizanim, bona çibû, kevir-kuçikên newala Elî begê, Mêrgesorê, cemê Rêzanê ji minra pir nêzik, ezîz xanê dikir.

Piştî nîvro em gîhîştine gundê Barzan, ser sîngê çiyakî, ber avayîkî ji seyyarê peya bûn. Li wur xortekî namîlfire, bejin bilind em pêşwazî kirin. Navê wî Xelîl bû. Dihate kifşê ji laqirdîyan hez dike. Êpêcekî em bi rewşa hevdu bûne

nas. Xelîl ji mera got, wekî ewana haji hatina me hene. Hûn nevêjin, kek Nûzet Hadî Xelîl, Melle Evdille û opêrator bi pîrsê hesandîye. Em tevayî berbi gorra Barzanîyê nemir meşîyan. Nava çarmedora kevirîda bav û kur radîzên, ketine xewa şîrîn. Melle Evdille Quranê dixûne, fatîhe dide. Lê, ez zûr bûme, li herdu tirba dinîhêrim, dilê xweda berbirî lehengê nemir dibim: "Rehet razê, rêberê bi rêz! Ewladên te, rêya te danîra bi gavne mezin û bi îtbar dimeşin. Te bi kirinên xwe dîroka kurd û Kurdistanêda rûpêlên zêrrîn vekirine. Qurneyê bibuhurin, tu ji ser zimanê gelê kurd nakevî, navê teyê jî, mînanî zindîya bi wanara bimeşe. Rehma Xwedê li tebe".

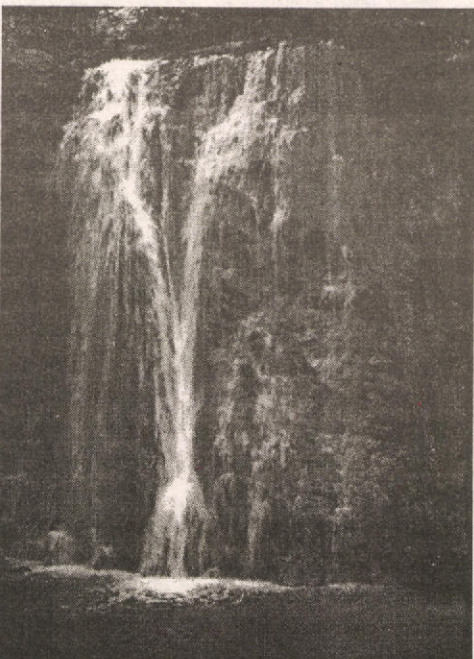

Bi dilêşîkê ji wur cihê dibim. Usa bizanibe min hêz û dilê xwe jî li wur hîşt.

Ez her alîda gîhîştine armanca xwe. Xelîl derîyê çarmedorê vekir kete hundur, ji xwellîya ser gorra mîrxasê hertim 'zindî tûrikek tijî kir da min. Min ewa teberrika bi xwera anî Hewlêrê, ji ber wê, ku li Azerbaycanê çavniherîyên wê teberrikê pîrbûn.

Em devî-devî mehekê li Welêt man. Lê, hatî ji çûyîyane, gotine. Em dîsa bûne mêvanê Elî Ewnî. Roja kek Elî em rêkirin, ez bal dewrîya pêşmergan sekinîm, berê xwe berbi axa Kurdistanê-Welêt girt û got, "Ya Rebbî! Hetanî careke dinê, bi zar-zêc hatina mine Welêtra mecal û emir bide min, ji wê wêda mirin emrê te bi xwene".

Dilê min nehat, wekî ez piştî xwe Welêtdakim. Hetanî nivê pira Habûrê paşepê çûm, dawîyêda: "De bi xatirê te Kurdistan, Xwedê bike, hetanî careke dinê hemû qeda-bela ji ser serê te here", got û navenda pîrêda sîyar bûme avtoyê...

(Despêk hejmara pêşîndaye)

A negorî ola xwe beşa kurdan ya mezintirîn musulmanên sunnîne. Evê yekê jî li Kurdistanê di reqabeta nava Îran û Tirkîyêda mîkan (mefer) daye destê tirkîkan. Dema sala 1905-1912 tirk ketinê Îtanê jî pişt kutane evê nêta, hela komîsarê tirk Tahir paşa vekirî ev tîrî bela dikir, wekî kurd hemû gotî bibîne yê Tirkîyê.

Lê rastî ewbû wekî kurd sunnî bin jî ewana şaxekî vî terîqetêyî cudandin: kurd şeffîne, lê tirk henîffîne; ew fakt jî hemûyanra eyane, wekî hema ewan cudatîyên awa biçûk dikarin bûyerên dijberîhevîyê pêşda bînin. Mecalekî din jî heye, yê ku dikare roleke (weyn) mezin bilîze. Hinek malbetên kurdan xwe (Şerefname) nijadên xelîfên yekem-omeyyî û abbasî dihesibînin. Gotinekêda dibêjin, wekî ala abbasîyan li Botanê tê xwedîkirin. Ew yeka wekî, di dunya musulmananda hebûna mafê sultanên tirkîkan ser xelîfê bî hucet nayê pejirandin. Gotî kurd bo xwe rêyên olî yê dîrî Konstantînopelê bigerin. Li Kurdistanê Îranê çend berekên kurdan yê şî hene, yê ku timê amintîya xwe ya berbi Îranê nişan didin. Ez rastî çend bermayên berekên biçûk hatim, yê ku gihîştine berekên din û terîqeta xwe guherîne.3) Bandora şeyxan, yê nêrîna wane berbi sunnîyê cuda-cudaye, ser kurdan jî bandora îslama fermî xurtîre. Şeyxên Şemînan4) û Şehrîzûran (gundên Tavila û Bîarê li Avromanê) jî terîqeta nexşibendîne û tê kivşê ku ewana aliyê nêrînên musulmanîyêne tîkoşin. Bona wan tiştê herî sereke ewlîbûna nijadê wan, turbên bapîrên wan û bawerîya di mezintîya ruhê wane. Mûridizma vî awayî jî dîroka Şamil mera nase. Tê bîra min çawa dema senatorê Tirkîyê Şeyx Abdûl Qadir (jorê binêhêre) hatinê ci-warên xwe yê ser tuxîb serbarê tirk alaya sîvîrîyên xwe anî û ewana hemû bi amînî çûne destê wî ewlîyayî. Mîrov bi rûmeta taybetî ya berbi şaxên Şehrîzûrê ecêbmayî dimîne. Hela musulmanên me yê jî Asîya navîn jî tîrî derîne kûraya Kurdistanê û diçîne teafa wan. Lê Soan dide kivşê, wekî ew rastî musulmanekî jî Bâsarabîyayê hatîye yê ku piştî Mekke û Baxdadê hatîye derketîye Bîyarê bal Şeyx.

Gellek cîyan, minak li Soûçbûlaxê, şeyxne din yê azafîkîrî jî bela bûne.1) Ez çend caran rastî yekî jî wan hatîbûm û em nêzikî hev jî bibûn. (Tu nebêjî) ew dewrêş sîfî bû, bawerîya wî panteîzm bû. Ew mîrovekî rûken, bejn-bal gellekî berbiçav bû, serbarê van hemûyan ew usa jî helbestvan bû. Sala 1914-an hevalê minî salîf, yê vî gera min D.D. Belyayêvra carekê bi hev tî, wekî ew bikeve nava dirindêza vî şeyxî. Bi awazê "La ilahe îlle lah" (Xênî jî Xwedê Xwedê tune) dewrêş dest pê dikin dora hev diçin tî û bin dengê bilûrê rîtmî xwe daha zêde dikin, dawîyêda ew digêhîjîne wê pîgavê wekî li hev dikevin, carnan jî, stûnê odê dikevin, ewana usa zû-zû dora hev dicin tî, wekî porê serê wan li hewada ba dibe. Ji nava yê sekinî jî hinek bi jîstne ne eyanva xwe davêjîne nava vî carmedorê. Atmosfêra tîrs û xofê bîner nexwaş dikir.

2) Rewşa awropîyên li wir xirab dibe, yek jî wana jî şeyx hîvî dike, ku evê dînbottîyê bide sekinandin. Bi nîşana wî ewa kirîna bi carekêva tê sekinandin. Dewrêşî destpêka musulmanîyê na, lê destpêkeke dine. Vêra tevayî jîyana kurdaye olî gonbigonîke (pîrcuretîke) nebîniyayîye. Bal kurdan du olên bîngêhîne pîrî balkêş hene. Ji wana ya yekê êzîdîyê.

3) Li ku rêçên hinek bawerîyên gellekî kevn hene. Van salên dawîyê keşafa

Taus, Ezraîl, İstafîl, Turail û yê din) hene û ewana çawa çîrûskî jî çîrûskê bê xulîqandin xulîqîne. (yanî çawa minak, çîrayê jî çîrake din vaxî). Ew tiştên ku tîne dîtin (xênî wê çîra ku jî aliyê Xwedê hatîye çê kirin) jî qasidan derbaz dibin.

Anegorî êzîdîyan, şer ne heza Xwezayêye, lê ew dîyarbûyîna heza serbestê ku jî Xwedê dîr ketîye. Şerê dema hewraqayîlbûyîna tomerîva bê dawîyê Ruhê ku herê xerxwez bû, lê paşê bi wede jî Xwedê dîr

Jimara êzîdîyan gişkan li Tirkîyê (Sincarê, Mosûlê Hekkariyê) weke 100.000 mîrove û li bal me li Kafkazê çawa hatîye gotin 25.000 mîrovin (sala 1910). 3)

Oleke din, ya ku kêm hatîye hînbûn û êpêce kurd jî bawerîya xwe pê tînin tê navkirin "Elî-Allahî74). Yê ku nezanin awa mitale dikin, wekî hemû tişt di wê yekêdaye ku di vî olêda xelîfe Elî çawa Xwedê dihesibînin û çîrokên musulmanayên derheqa wê yekêda

gotîye ewê sala 30-î bî (yanî hîcrî 1330) û ewê heta sala 32-an nemîne. Bi tesadufî şer xût sala 30-î dest pîdike, ewa jî çawa pîsulê jî jorda hatî mîroven bi bawerî dîtîrîne.3)

Li gel Elî-Allahîyan wêjeya nivîsar heye û ew bi zaravê goranîye. Çara yekem ew hetebî li min qewimî, wekî destnivîsareke awa ya pirtûka 7Serencam74) dest bînim û bidime weşandin.

Dema gera min ya dawîyê (sala 1914) bi minra hev hat wekî ez ziyaretgeha sektantan Perdîvêr (li Avromanîyê) ya ku nav û deng derxistîye û li pişt zinarên destnegêhîştî û çemên newelên kûrra kişîyayî ciwar bûye bibînim. Lê jî aliyê bedewetîya xwezayê ziyaretgeha Baba Yadêgar5) ya ku li aliyê Zohaba Rojava ciwar bûye hewaskarîke zêdetrîn pêşda tîne. Berî min du

gerokên rûsan: baron Bodê6) û polkovnik Çîrikov li vir qesidîbûn. Ji ber ku ez jî aliyê mîrovên wane bi rûmet hatîbûme spartî, min karibû hemû quncikên ziyaretgeha Baba Yadêgar binêhêrîya. Li vir her buhusteke axê bi bîranînanva kimkîmîye. Ji minra digotin, wekî dema civîna wan dewrêşekî bi awakî bi surr û bi van gotînan Ez hatim, Baba Dewrêş, min qebûlbike xwe jorda avtîye. Şehedan em dane bawerîkirin, wekî ew dua hate sêrî, dewrêş hûrxweşî bû û zûtîrêkê mir. Rênişên min usa destfîrebûn, wekî destûr dane min jî wê turbê çîrakê û jî kanîya ziyaretî Kaslanê şerbîkekî hildim. Ji vî gera min bîranînen pîrî bi heyr li bal min hene û ez nikarim vî para pirtûkê bê çend rêzên jî rojnîşa xwe bînime dawîyê.

21.IV.1914-an. Hîveron bû û di bin vî şewqêda kelefên bîrcên hên yê ku ser çîyayên der-doran bûn, geliyên, kere-lal yê ku daristanên darên belgîre hingavtîbûn û çend darên sînewberê li dora kumbezê ya ku Bodê bi bedewetîke bêqusûr weke hêkeke dundulîye gellekî mezîne di nava hêlîna hêşînda pêşdarî kirîye dihatine kivşê.

Li der-doran teyrê qumrî dengêkî mîna dengê dewrêşan jî sîng derketî derdixist xû, xû, zengilê qantîrên min, yê ku bona çêrandîne ajotîbûne aliyê jorê deng didan; kazakê nobedar, yê ku bal hespan rêşev dikir car-carna bin lêvanva stranên xwe, yê Kûbanê distra... Ew mitalan, ku piştî raçevkirina donzdeh salan qewmandînan ez anîm derxistime vî quncîkê bi ziyaretî jî serê min dernediketî. Û hestên wan kesan minra nêzik û eşkere dibûn, yê ku bi sîlsiletanva barê xîzmetkarîya ziyareta xwe hildane ser xwe û bi amînî hîvîya wê demêne, wekî di bin sîya van darên sînewberê yê ku kal-bavên wan, dibe hela Baba Yadêgarê bi surr jî dîtiye ser wanra jî kevirên mermerê bêne avîtin.

(Dumahî heye)

Ziman, ferheng, nivîsar û ol

(servekirina) wêjeya yêzîdîya ya olî mereqateke pîrî mezin pêşda anî. Ew yek eyan bû wekî pirtûka wan heye. Lê tenê sala 1895-an missionêrê İngîlîs (O. Parry) tîkstên erebî yê du pirtûkên biçûk: "Kitabî Cilve" (pirtûka eşkerekirinê) û "Mesxeffî-reş" (lîssa reş).

4) da weşandin. Sala 1911-an keşîşê katolîkî ereb Anastas Marî ne ku tenê varyanta erebî, lê usa jî çawa tê bawerîkirin kurdîya orîjînal ya van herdu pirtûkan da weşandin.

5) Orîjînala wan pirtûkan li bin raçîna ziyaretê (li Çîyayê Sincarê) di nava qutîke bi taybetîda dihatê xwedîkirin û pîrî miqîm dihatê parastin. Lê A. Marî jî çavîderan yek kirî û ewî bi dîzî demekî weke 2 salan kopîya wî ser kaxetê nehatî kivşê nivîsî. Lê, kar dijwar dibe, jî ber ku kurdan tîkstên xwe bi tîpên dizîye bi taybetîva nivîsîbûn. Lê A. Marî karibû ser surra wan veki. Naha ewan tîkstana bi ulmî hatîna nûvawêşandin û hînbûn (Ji aliyê Bîttîr li Vyanayê s. 1913).

Lê telebextra, li Awropayê rewşa ku bona me rûsan pîr başe hîlmedane ber cavan. Hela sala 1884-an konsûlê rûsan li Mosûlê Y. S. Kartsov1) karpêkek derheqa kurdan da nivîsîbû, li ku ew dibêje, wekî ewî hînek bergirtî jî pirtûka "Cêloa" (yanî kitabî Cilvê) dîtiye, paşê ew wergêra wan dide. Eva jî tu şîkberîyê nahêle wekî bîjî ewa hema xût ew ewreq bûye wekî şerefa weşandîna wê ya bi tomerî nesîbî Anastas Marî bûye. Kartsov li beşa duduyanda naveroka pirtûka êzîdîyan "Mesxeffî-reş" jî bi kurtî dide.

Musulman êzîdîyan şeytan-perest navdîkin û piştî peydabûyîna wan ewreqan tê kivşê wekî vî awayî navkirina êzîdîyan pîrsan safî nake. Bîrastî jî, êzîdî bi xwe dibêjin ku şeytan ew xwedayê wan Melek Tausê2), lê vêra tevayî tê kivşê, wekî ew yek jî qasîdên Xwedêye. Ezîdîtiyê gellek caran çawa oleke dualîst texmîn dikin, lê ewa gellekî jî rast nîne. Xêr û Şer destpêkên ewlîn nînin (Hormûz û Ehrîman), lê berovajî hemû xulûqandin jî kanîkê dîkîşe. Ew yek raste ku hemû 6 (yanî jî 7) qasîdên Xwedê (Ab-

ketîye (Melek-Taûs-- Şeytan) ew tiştê ku êzîdî dihebînin û rêza wî digirin3). Êzîdî ewê yekê bawer dikin, wekî ruh jî bedenêkê derbazî yeke din dibe. Ewana aglî û nûrê dihevin û "tabû"-yên (qedexe) wane bi ecêb hene. Ewana kelem, soya û masîyan naxwin, libasên hêşîn li xwe nakin û yê din. Ol û bawerîya êzîdîyan bi tebeqan hatîye sazîkirin. Ziyaretgeha wane sereke li Laleşê (nêzikî Mosûlêye). Li wir yekî bi navê Şeyx Adî4) hatîye binax kirin. Awa tê kivşê, wekî ew torîvanê pirtûka "Kitabî- Cilvê" û şerkarê bona paqîşkirina olê bûye. Ya here hewaskar ewe, wekî ewî nefsdarê dîrokî di sed sala XII piştî zayîne jîyan kirîye. Dîrokzanên musulman awakî gellekî bînfîre derheqa wîda pêşda tîne, çawa bîjî ewana qet şîkberîyê jî nakin wekî ew yekî jî oleke dine. Lê eyane wekî sala 1415-an binelîyên musulman turba wî bela kiribûn. Paşwextîyê ew hatîbû daçêkirin û her sal 23 îlonê li wir cejnên 7-roje tîne derbazîkirin. Ji mîrovên Awropayî tenê Lâyadra li hev hatîye, wekî di wan dirindêzanda bibe û ewî derheqa duayên şevê ku bin şewqa meşel û dengê bilûrêda derbaz dibin binîvise. Dawîyêda gotî tîkîne bîra xwe wekî wateya peyva "Melek-Taûs" navê teyrê û nîrîndîna vî teyrî di bal êzîdîyan weynekeke rîtûal dîleyîze.

5) Hinek zanîyar1) navê Melek-Taûs hemberî navê babîlan yê kevn Tamûz Xwedayê Tavê û Germa havînê dikin. Hinek hele-qetîyên din jî di nava êzîdîyan û mezhebên putparêz (senem-parêz), yê Mîsopotamîya hên hene. Çawa eyane hela sed sala XI piştî zayîne li bajarê Herranê (nêzikî Urfa) dirindêzên secdekarîyê yê bona Xwedayê Hîvê Sîn dihatine derbazîkirin. Navê Sîn bi hêsayî dikarî di nava navê êzîdîyan Şeyxîsînda nas bikî û hinek tiştên din.2) Her çawa dibe bila bibe ezîdîti oleke sînkretîke, yanî ku ew çend destpêkan digihîne hev û dîcedîne wana li hev bîne. Ew nêrînen vî olê, yê ser pêşdahatîna û xîsletên "şêr" ku li jorê hatîne veraxistin gellekî orîjînalîn.

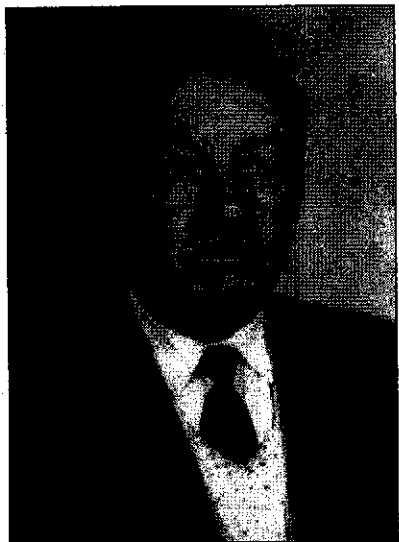
diwekilînin çawa ku di bal Elî-Allahîyan meclîsên kâyfê (yê mîna Xîstokovskî) tîne amade kirin. Lê ev fakta dawîyê jî aliyê torîvanên musulmane bi rûmet jî hatîye derewandin.5) Lê xîsletên hebandîna wana çînin. Anegorî wana Xwedê-Teala 7 caran dîlqê insananda zuhur kirîye. Ji wan nefsdaran yek jî bi rastî Elî bûye. Her carê Xwedê-Tealara 4 milyaket hatîne û ewana xîsletên wîye çûda-çûda dane kivşê. Ji wan milyaketan yek jî Mehemed pîgemberbû, ku dewra Elîda pêşda hatîbû. Lê ser "surra bi yekçare" ne dewra Elîda, lê demên dawîyêda-dawra Baba Xoşîn û Sultan Sohakda vebûye. Çîye bîjin, wekî Xwedê Teale bixwe xwe jî hevalên xwe yê sereke jêrtir girtîye.

6) Ewana bawer dikin wekî ruh namîre, jî yekî derbazî yê din dibe. Mîrîna mîna wê qewmandîneye çawa ku werdek cîkî serî li avê dixê, cîkî din li ser avê peyda dibe. Torê wanî biratîyê balkêşe. Di nava torê wanda torê belakîrîna nanê bi taybetî di nava hazîranda û pîtîna goşte bi taybetî weyneke gîrîng dîleyîze. Ewan tiştana jî hinekan tînine ser wê bawerîyê wekî ewana xîstîyanên kevnî, yê ku bîranîna derheqa ayîna Pîrgastîyê xwedî kirîne. Helbet, ewa nêrîna ne raste, jî ber ku tiştêkî wan tevî xîstîyanan tune. Elî-Allahî bi musulmananra dujmîntayê dîkîşînin.

Çîye ku, qizilbaşên bi surr, yê ku eyaleta Dêrsîmê bi tomerî girtîne û bi serhildanên xwe yê berbi Tirkîyê eyanî1) jî tîkîne nava jimara van sektantan.

Elî-Allahîyên Îranê bi xwe vekirî dibêjin, wekî qizilbaş hemfîkirên wanî û ewa nava tirkîkan li wan kirîye û li vir jî tê patekirin, wekî ew sekta jî Îranê belayî Asîya Biçûk bûye. Bawerîke qizilbaşên Tirkîyêye bi hewas gotî bê nivîsar. Ew bawer dikin, wekî şerkarê altîndar Elî "şûrê xwe yê bi surr" daye Rûsîyayê ya ku bi alîkarîya İngîlîterê û "pesnname keske" ku jî Elî gêhîştîye wê, wê tirkîkan altke.

Dema gera li vilayeta Sîvasê li sala 1913 zanîyarêkî rûsan2) jî sektantan bîhistîye, wekî Elî

NEDINE DIJMIN KELBECERÊ

Newar!... Həwar!... Gəzi, həwar!...
Filla zeff kir, xan-man, diyar,
Həsir birin kal, pîr, jin, zar,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Həwar!... Həwar!... Rabin, həwar!...
Xwînê hilda best û beyar.
Li her derê şin zare-zar,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Həwar!... Həwar!... Warên həwar!...
Kulfet maye rût bê sitar,
Kanî pêşvan, kanî serkar?
Nedne dijmin Kelbecerê!

Həwar! ... Həwar!... Dîsa həwar!...
Daşnakê dir wek seyê har,
Xwîna gelê m-ceng-ceng vexwar,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Mil girêdan xort birin dîl,
Keç-bûk kirin rusa, rezil,
Maldîroka Kekê Şamil!
Nedne dijmin Kelbecerê!

Şûşa, Laçîn, him Xocalî,
Warê meyî mîllîon Salî,
Xezne birin dilê mî nali,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Heyfa berroj, belekiya,
Daristana, çem-kanîya,
Rêzê konna li ber çîya,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Ew bizdokê wek rûvîya,
Derxin, dîrxin bê nan-xoya,
Rakin xal çê û bav çêya,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Şîna êlê, hêsrên diya,
Heland kevir tepkir çîya.
Boy xatirê ruhê çûya,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Ewe eşgam, gudreta min,
Nav-namûsam, rûmeta min,
Temil nake xîreta min,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Rabin lêxin, îdî bese,
Bila nebên kurd bê kese.
Welatê me hildin ese,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Qadir Motî bike gəzi,
Karê nade belengəzi,
Qirkin, redkin, wî fêlbəzi,
Nedne dijmin Kelbecerê!

Səkkiz baş ailənin kiçik evdə yaşaması çətin olduğundan Xətai rayon İcra Hakimiyyəti başçısı cənab İbrahim Mehtiyevə müraciət etdim ki, fərdi ev tikmək üçün iki sot torpaq versin. Şair, azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, 13-cü kitabın müəllifi, Əmək Veteranı Nəriman Əyyub torpaq ala bilmədi. T ə ə s s ü f !

Olmadı

Ay eloğlu, namə yazdım adına.
Yaralı barmağa dərman olmadı.
Elimin oğlusən, düşsün yadına,
Bir koma yapmağa fərman olmadı,
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

Ərizəmi ötürdünüz Eyvaza,
Çoxlu gedib gəldim, döndüm nasaza.
Məcbur olub əlimi atdım saza.
Yenə də bir əlac fərman olmadı,
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

Rüşvətsiz iş yoxdur Azərbaycanda,
Artıq xəstələnib damarda qan da.
Pozulub qanunlar bütün hər yanda,
Pul vermədim deyə fərman olmadı,
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

Zəhmətkeş şairəm, yoxdur dollarım,
Ona görə gen açılmır qollarım.
Gündəlik daralır geniş yollarım,
Əliboşam deyə fərman olmadı,
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

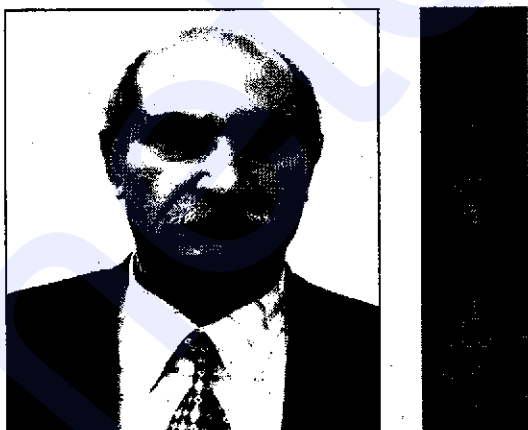

Pozdu həqiqəti o çirkin pullar,
Dollarla sıxlaşdı küçələr yollar.
Qullara çevrildi zəhmətkeş dollar,
Yaxşı düşünmədin, fərman qolmadı.
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

Eloglumsan deyə, yazmadım dərin,
Sözləri söylədim sizlərə sərîn.
Elə iş görmədin deyəm afərin!
Laqeyitsiz baxdın fərman olmadı,
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

Dövrən sizinkidir, qoy elə olsun,
Arzu eyləmirəm güllərin solsun.
Ancaq bircə insaf qəlbinə dolsun,
Nəriman Əyyubam, fərman olmadı,
Doğru cavab alan Nəriman olmadı.

Nəriman Əyyub
(Məmmədov Nəriman Əyyub oğlu)
Sarayev küçəsi 8 mənzil 31,
mart 2006.

Melûlim

Ez îro melûlim rengê min venabe,
Dilê min tîjiye têda xwîn cî nabe.

Ji welêt pîr dûrim fikra dilêmin sot,
Gunekar lê kîye qet kesî negot.

Tifaq ji nav me çû em bûne birakuj,
Hêsr namiciqin li me bi şev û roj.

Zarrême birçine malda nema arvan,
Guman tu cî tune bû gol hêsrên çavan.

Her diçe xerivîyê qîz- xortên bîr miraz,
Per-bask lê şkestî bûn ewter belengaz.

Bê zarav bûn hêsr tu cî nema jîyan,
Ber dijminê dev xwîn em hejyan û tirsîyan,

Ji bona rizqaryê ew dem hatye rabe,
Welêt xayî derên milkê kal û bave.

Ça nikarvin bijîn bê hewa û ave,
Şabûn dilakebe hêsrê çîva zave.

Nedane me mizgîn hat həwar û qîrîn,
Ax, dil me bû birin sorgul reş xerilîn.

Kurdistan xalî bû sê hezar gund bajar,
Milyon çûn nazvirin Dêrsim bike həwar.

Belə bir dünyanı neynirdik, Allah?!

Qardaş da qardaşa qatil olarmış,
Belə bir dünyanı neynirdik, Allah?!
İnsanın başında od toqquşarmış,
Belə bir dünyanı neynirdik, Allah?!

Dünyanı yaratdın, bəxş etdin bizə,
Hər insan azaddır öyrətdin bizə,
Bəs niyə həmişə qan çıxır dizə,
Qanlı bir dünyanı neynirdik, Allah?!

Terrorist, separat damğası ilə,
İnsan öldürülür insan əlilə,
İnsanlar edirlər insanı kölə,
Belə bir dünyanı neynirdik, Allah?!

Bir tikə çörəyə möhtac olan var,
Başına qızıldan tac da qoyan var,
Bizim bu dünyada neçə cahən var?
Belə bir dünyanı neynirdik, Allah?!

Dağların başı müdam qar olur,
İnsan çox zaman niyə xar olur,
Bu dünya qanana yaman dar olur,
Belə bir dünyanı neynirdik, Allah?!

Tələlərdə hələ yenə hicran var,
Bu dünyada axı niyə böhtan var?
Əməllərdə axı niyə nöqsan var?
Belə bir dünyanı neynirdik, Allah?!

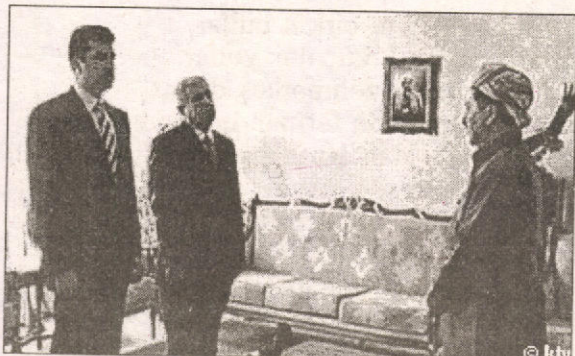
Qoy bu dünyamızda olmasın bədxah,
Barii çox yalvarır Sənə, Qibləgah,
Aç xeyir dərgahını bizə xeyirxah,
Səxavətinə çox mötəciq vallah,
Mərhəmətinə çox möhtəciq Allah.
Qanlı bir dünyanı neynirdik, Allah?!

Baris Babayev.

ДИПЛОМАТ

№ 05(030) 01-15 апреля ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

ДАН СТАРТ ФОРМИРОВАНИЮ ОБЪЕДИНЕННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА КУРДИСТАНА

26 марта Президент Курдистана Масуд Барзани официально поручил Нечирвану Барзани сформировать объединенное правительство Курдистана. Как известно вновь избранный Парламент Курдистана некоторое время назад утвердил Нечирвана Барзани премьер-министром, а его первым замом был утвержден Омар Фатах - руководитель администрации Сулеймании.

На церемонии, которая состоялась в резиденции Президента Курдистана в Салахедине с речью выступил Масуд Барзани, который в частности заявил:

- Новое правительство Курдистана должно быть правительством народа, а не партийным правительством.

- Первостепенное внимание правительство должно обратить на сохранение спокойствия и мира в Курдистане. В центре работы должны находиться вопросы безопасности в регионе.

- С этой целью необходимо уделить внимание проблемам Пешмарга, их укреплению как гаранта мира и спокойствия в Курдистане.

- Необходимо уделить внимание развитию всех регионов Курдистана, включая самые отдаленные деревни и особенно курдские территории еще не вошедшие административно в состав Курдистана (

Киркук, Ханакин, Шангал, Махмур и др.)

- Требуется разработать и реализовать механизм взаимодействия Правительства Курдистана с центральными властями в Багдаде.

- Необходимо кардинально изменить свою работу, чтобы сформировать новые министерства и новые государственные институты Курдистана

- Вместе с Парламентом Курдистана Правительство должно заложить законодательные основы функционирования институтов Курдистана

- Необходимо обратить особое внимание на оказание помощи ветеранам - пешмарга и семьям погибших

Масуд Барзани обратился ко всем политическим партиям Курдистана с просьбой принять участие в формировании нового правительства Курдистана.

тана.

В своем выступлении Нечирван Барзани поблагодарил за оказанное доверие и заверил, что не пожалеет сил для реализации программ развития Курдистана. Он в частности обратил внимание на приоритетность развития энергетики в Курдистане.

США серьезно относятся к сообщениям о возможной передаче Россией накануне войны в Ираке разведанных режиму Хусейна - Кондолиза Райс

США очень серьезно относятся к сообщениям о том, что Россия накануне войны в Ираке могла передавать разведанные режиму Саддама Хусейна. Об этом заявила в воскресенье госсекретарь США Кондолиза Райс.

"Мы очень серьезно относимся к любому предположению о том, что иностранное правительство могло передавать информацию иракцам перед началом американского вторжения, в связи с чем наши войска могли оказаться в опасности", - сказала она в интервью телекомпании "Фокс". Сообщения на эту тему, по ее словам, вызывают законную тревогу.

В Вашингтоне надеются получить от Москвы соответствующие разъяснения. "Мы, безус-

ловно, поднимем этот вопрос перед российским правительством, - заявила, в свою очередь, Райс в интервью телекомпании Эн-би-си. - Мы хотим самым тщательным образом изучить /имеющиеся/ документы, а затем поднять этот вопрос перед российским правительством".

Глава американской дипломатии выразила надежду на то, что "российская сторона отнесется к этому серьезно". При этом, как заметила Райс, она "не стала бы спешить с выводами" о том, что передача развединформации, "если сообщения действительно окажутся правдой, осуществлялась по распоряжению из Москвы".

ПОСЛЕДНЯЯ страница

Иракский министр иностранных дел: тупик с формированием правительства вызовет еще большее кровопролитие

Еще больший размах насилия станет фактом в Ираке, если избранные лидеры Ирака не сформируют в ближайшее время национальное правительство, --- заявил министр иностранных дел Хошияр Зибари в воскресенье.

"До тех пор, пока это правительство не будет сформировано и не начнет работать, я всерьез считаю, что будет происходить все больше убийств и больше иракской крови прольется зря", -- заявил Зибари в передаче CNN "Late Edition" ("Последний выпуск").

"Главная проблема - это время. Мы теряем много времени", -- сказал он.

Иракские лидеры не смогли договориться между собой, чтобы преодолеть разногласия и сформировать правительство за три месяца, которые прошли с момента проведения выборов.

Госсекретарь США Кондолиза Райс и ее британский коллега Джек Стро совершили неожиданный визит в Ирак, чтобы выразить свое нетерпение месяцами задержки с формированием нового правительства.

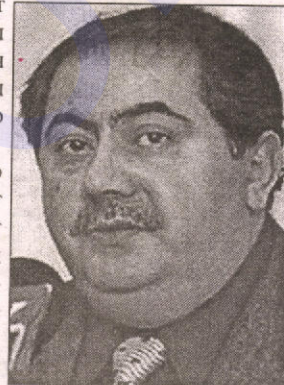
Но политические переговоры в Ираке могут не привести к разрешению конфликта вокруг вопроса, быть или нет Ибрагиму аль-Джаафари следующим премьер-министром, заявил Хошияр Зибари CNN.

"По этому вопросу мы зашли в тупик, и, по моему мнению, есть только один путь как разрешить этот конфликт - вынести вопрос на решение парламента. Надо собрать палату представителей, состоящую из 275 человек, и затем решить этот вопрос, будет ли избран аль-Джаафари или кто-нибудь другой, или выдвинуть новые кандидатуры от Объединенного иракского альянса", -- заявил министр.

Но, несмотря на всю напряженность, Зибари считает, что гражданская война еще не началась.

"Страна не сползает в гражданскую или даже в межобщинную борьбу", -- сказал он.

"Я не хочу недооценивать серьезность или опасность нынешней ситуации, но на деле это не та ситуация, что близка к гражданской войне или к всеобщей межобщинной войне, как заявляют некоторые комментаторы", -- заявил Зибари.

Rehma Xwedê lê be

Xebatkarên rojnama "Diplomat"-ê Tahirê Silêman, Egîte Çerkez, Nerîman Eyûb, Qadirê Motî Ramîzê Mûsa, wûsa jî Elîxanê Qadir, Îsmayîl û Xalîte Barî boy mirina

Torîne Celêl

Bi dil şewat serxwêşîyê didine malbeta wî.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

Diplomat qəzetinin redaksiya heyyyəti, Elşad və Telman İbrahimov qardaşlarına anaları

Saban xanımın

vəfatından kədərli olduğunu bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

.....

Diplomat qəzetinin redaksiya heyyyəti, Mərdan, Meydan və Mehman qardaşlarına ataları

Vəli Bayram oğlunun

vəfatından kədərli olduğunu bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

.....

Diplomat qəzetinin redaksiya heyyyəti,

Fəridə Məmmədovanın

vəfatından kədərli olduğunu bildirir və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:
TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Azərbaycan şöbəsinin redaktoru:
NƏRİMAN ƏYYUB
Tel: 050 379-92-93

Xüsusi müxbir:
RAMİZ CƏBRAYİLOV

Əlaqə telefonu:
422-38-26

Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi ilə üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri, 40
S. Mehmandarov küç.
ev 25. mən. 17
Адрес: Баку 40, пос. Ул.
С.Мехмандарова, дом 25. кв.17
Navnisan: Baku 40 soqaq
S.Mehmandarov xani 25. mal 17

e-mail: diplomat_gazeti@box.az
Şəhadətnamə: N FŞ 005004966

BUSB-un 2 saylı
Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 961
Tiraj: 2500